

Mirosław KARAPYTA¹

ROZWÓJ SEKTORA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W KONTEKŚCIE SYTUACJI EKONOMICZNEJ WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Województwo podkarpackie należy do słabo rozwiniętych regionów Polski jeśli chodzi o wydajność, infrastrukturę oraz poziom życia. Należy do regionów mało atrakcyjnych dla inwestorów. Ilość podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców jest stosunkowo niska. Podkarpackie plasuje się na ostatnim miejscu jeśli chodzi o uczestnictwo MŚP w całkowitej liczbie na 1000 mieszkańców nowo założonych firm i spółek zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Urzędowych Podmiotów Gospodarki Narodowej REGON. Tylko w rankingu ilości zlikwidowanych firm województwo podkarpackie plasuje się na drugim miejscu z rezultatem 4,55 zamkniętych firm na 1000 mieszkańców. Pokazuje to wysoki poziom zmian, jak również umiejętność dostosowywania się do zmieniających się na rynku warunków.

1. ROLA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W GOSPODARCE

Małe i średnie przedsiębiorstwa zarówno w Polsce, jak i w całej Unii Europejskiej dominują w takich dziedzinach gospodarki, które wymagają dużych nakładów pracy, a są mniej kapitałochłonne. Wynika to z charakterystyki małych i średnich przedsiębiorstw, które dysponują ograniczoną ilością własnych zasobów kapitałowych, jak też mają utrudniony dostęp do kapitału z zewnątrz. Ponadto zajmują się one działalnością mało atrakcyjną dla dużych przedsiębiorstw, z którymi nie byłyby w stanie konkurować.

Małe i średnie przedsiębiorstwa dominują w branżach usługowych, takich jak działalność hotelarsko-gastronomiczna, agencje turystyczne, działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym, dzierżawa, leasing, działalność związana z rekreacją, kulturą i sportem, pośrednictwo pracy i budownictwo. Dominują również w handlu – zarówno detalicznym, jak i hurtowym. W obrębie przemysłu przetwórczego do dziedzin takich należą: działalność wydawnicza i poligraficzna, produkcja odzieży i futrzarstwo, zagospodarowanie odpadów, produkcja wyrobów z metalu, produkcja drewna i wyrobów z drewna, produkcja mebli, produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, produkcja instrumentów medycznych i optycznych, produkcja zegarków, obróbka skóry oraz produkcja artykułów spożywczych i napojów².

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw odegrał ogromną rolę w transformacji ekonomicznej Polski. Dzięki niemu nastąpiły zmiany w strukturze własności. Przyczynił się również do osiągnięcia wyższej wydajności produkcyjnej oraz równowagi rynkowej. Zastugą tego młodego sektora gospodarki było:

¹ Dr Mirosław Karapyta, adiunkt na Uniwersytecie Rzeszowskim

² A. Rogut, *Małe i średnie przedsiębiorstwa w integracji ekonomicznej. Doświadczenia Unii Europejskiej. Lekcja dla Polski*, Łódź 2002, s. 98, 206.

- powiększanie udziału sektora prywatnego w gospodarce poprzez uruchamianie nowych podmiotów gospodarczych oraz zagospodarowywanie części maszyn i wyposażenia prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych,
- przyczynianie się do osiągnięcia równowagi na poszczególnych rynkach częściowych poprzez dostosowywanie się do wymagań rynkowych,
- przyczynianie się do osiągnięcia równowagi makroekonomicznej, zwłaszcza do pokonywania inflacji,
- osiągnięcie wysokiej dynamiki eksportu sektora prywatnego, która w latach dziewięćdziesiątych znacznie przewyższała dynamikę eksportu sektora publicznego,
- tworzenie silnej wewnętrznej konkurencji dla przedsiębiorstw publicznych, co „uzdrowiało” klimat panujący na rynku,
- wywieranie nacisku na tworzenie instytucji rynkowych³.

Małe i średnie przedsiębiorstwa odegrały bardzo istotną rolę również w procesie praktycznej edukacji ekonomicznej uczestników gry rynkowej, zarówno przedsiębiorców jak i konsumentów.

Jak wynika z powyższego zestawienia, rola sektora prywatnego przy zatrudnianiu pracowników jest ogromna, a zatrudnienie w tym sektorze wykazuje tendencje rosnące. Dotyczy to zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw, które stanowią ponad 98% podmiotów funkcjonujących w sektorze prywatnym na rynku polskim.

2. MAŁA I ŚREDNIA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

W ujęciu syntetycznym podkarpackie należy do województw słabo rozwiniętych ze względu na poziom i efektywność rozwoju, nasycenie infrastrukturą i poziom życia. Województwo to ma 3,8% udziału w tworzeniu PKB kraju i w poziomie wynagrodzeń (16 miejsce w kraju). Stosunkowo niska jest liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na tysiąc mieszkańców oraz liczba podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców. Występują luki w zakresie infrastruktury technicznej, społecznej i ekonomicznej. Stosunkowo niski jest poziom życia. Podkarpackie należy do województw o słabej atrakcyjności inwestycyjnej, co utrudnia przeprowadzenie koniecznych procesów restrukturyzacyjnych w przemyśle, rolnictwie, leśnictwie i innych dziedzinach działalności gospodarczej i społecznej.

W 2007 r. w systemie REGON znajdowało się ok. 144 tys. podkarpackich przedsiębiorstw z sektora MŚP, z czego zdecydowaną większość stanowiły mikroprzedsiębiorstwa (ok. 95%). Istotną grupę stanowiły również firmy niezatrudniające pracowników. Firmy z regionu stanowiły ok. 4% wszystkich firm zarejestrowanych w kraju, co dało województwu pozycję w środku rankingu wszystkich województw. Na podobnym poziomie około 4% ogólnej liczby zarejestrowanych w systemie REGON firm utrzymuje się udział podkarpackich przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do ponad 249 pracowników.

³ Tamże, s. 50–52.

Tabela 1. Podmioty zarejestrowane w REGON według liczby pracowników

Podkarpackie	Ogółem	0	0–9	10–49	50–249	> 249
Liczba przedsiębiorstw	144 189	11 826	136 317	6 434	1 196	242
Udział regionu w Polsce (%)	3,80	4,02	3,79	4,04	3,95	4,42
Liczba przedsiębiorstw zlikwidowanych	9 554	255	9 430	108	12	4
Zlikwidowane – udział w skali Polski (%)	372	4,79	3,73	3,23	2,45	3,28
Liczba przedsiębiorstw nowo powstałych	11 436	498	11 276	132	22	6
Nowo powstałe – udział w skali Polski (%)	3,64	3,72	3,65	3,06	4,98	7,14

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008, red. A. Żołnierski, PARP, Warszawa 2009.

W 2007 r. na Podkarpaciu powstało ponad 11 tys. firm, z czego ponad 98% to firmy mikro. Jednocześnie w analizowanym roku zlikwidowano 9,5 tys. firm. Warto zwrócić uwagę na fakt, że we wszystkich grupach wielkości więcej firm powstało niż uległo likwidacji. Różnica jest szczególnie widoczna wśród przedsiębiorstw niezatrudniających pracowników, ponieważ w ich przypadku powstało około dwukrotnie więcej firm niż uległo likwidacji. Z kolei najmniejszą różnicę odnotowano w grupie małych przedsiębiorstw.

Jak podają autorzy *Raportu o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, w sektorze prywatnym co trzecia firma specjalizowała się w handlu i naprawach, a 12% firm zajmowało się obsługą nieruchomości i firm. W dalszej kolejności pojawiają się branże „przetwórstwo przemysłowe” oraz „budownictwo” z dziesięcioprocentowymi udziałami. W sektorze publicznym dominowała jedna branża – edukacja – z udziałem w wysokości 53%. Szczegóły podziału branżowego uwzględnia tabela pt. „Struktura branżowa MŚP zarejestrowanych w REGON”⁴.

Województwo podkarpackie zajmuje bardzo niską pozycję wśród regionów pod względem podstawowych wskaźników obrazujących poziom przedsiębiorczości. Na tysiąc mieszkańców przypadało w 2007 r. około 69 MŚP zarejestrowanych w REGON, co dało regionowi ostatnie miejsce w rankingu województw. Pod względem liczby zarówno nowo powstałych firm, jak i firm z kapitałem zagranicznym przypadającej na 1000 mieszkańców województwo zajęło 16 miejsce (wartości wskaźnika wynoszą odpowiednio 5,5 i 0,43). Jedynie w przypadku liczby przedsiębiorstw zlikwidowanych Podkarpacie zajęło drugie miejsce w rankingu (za województwem opolskim), z wynikiem 4,55 przedsiębiorstw zlikwidowanych na tysiąc mieszkańców.

⁴ Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008, red. A. Żołnierski, PARP, Warszawa 2009.

Tabela 2. MŚP zarejestrowane w REGON w stosunku do liczby mieszkańców

Podkarpackie	Liczba firm na 1000 mieszkańców	Miejsce w Polsce
MŚP ogółem	68,63	16
MŚP nowo powstałe	5,45	16
MŚP zlikwidowane	4,55	2
MŚP z kapitałem zagranicznym	0,43	16

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, red. A. Żołnier-ski, PARP, Warszawa 2009.

3. INWESTYCJE I EFEKTYWNOŚĆ MŚP

Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w regionie wyniosły ok. 4,5 mld zł, z czego na mikroprzedsiębiorstwa przypadło ok. 800 mln zł, na małe firmy – 425 mln zł, na średnie – prawie 1 mld zł i na firmy duże – ponad 2 mld zł. W stosunku do 2006 r. wzrósł udział nakładów firm mikro i małych w regionie (odpowiednio z 16% i 8,9% w 2006 r. do 18% i 9,5% w 2007 r.). Firmy średnie zmniejszyły swój udział z 24,6% do 21,7% w 2007 r. Udział sektora MŚP jako całości nie uległ zmianie w ciągu 2007 r. i na koniec roku wyniósł 49%⁵.

Tabela 3. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw według liczby pracowników

Podkarpackie	Ogółem	0–9	10–49	50–49	> 249
Nakłady w tys. zł	4 454 044	796 371	424 101	968 010	2 265 562
Udział w nakładach przedsiębiorstw regionu (%)	100	17,88	9,52	21,73	50,87

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, red. A. Żołnier-ski, PARP, Warszawa 2009.

Wśród podkarpackich MŚP największy udział w strukturze inwestycji regionu miały podmioty z sekcji „przetwórstwo przemysłowe” (30,5%), następnie podmioty z sekcji „handel i naprawy” (22,5%).

Przedsiębiorstwa województwa podkarpackiego w ponad 71% finansowały swoje inwestycje ze środków własnych. Najczęściej ze środków własnych korzystały firmy duże, a najrzadziej firmy średnie (66%). Drugim co do wielkości źródłem finansowania wykorzystywanym w regionie, szczególnie przez MŚP, były kredyty i pożyczki krajowe. Dla firm małych i średnich źródło to było około dwukrotnie istotniejsze niż dla firm dużych. Ze środków zagranicznych najchętniej korzystały przedsiębiorstwa średnie. Środki budżetowe nie stanowiły istotnego źródła finansowania inwestycji, ale w przedsiębiorstwach sektora MŚP ich rola nieznacznie się zwiększyła w porównaniu z rokiem 2006.

⁵ Tamże, s. 184–185.

Tabela 4. Źródła finansowania inwestycji przedsiębiorstw według liczby pracowników (%)

Podkarpackie	Ogółem	0–49	50–249	> 249
Środki własne	71,20	67,86	65,78	74,86
Środki budżetowe	2,22	1,93	1,90	2,46
Kredyty i pożyczki krajowe	16,41	24,93	20,25	12,33
Środki zagraniczne ogółem:	5,04	1,55	5,76	5,51
w tym zagraniczne kredyty	1,11	0,70	0,06	1,75
Inne źródła	1,72	3,54	2,34	0,96
Nakłady niefinansowe	3,40	0,18	3,97	3,89

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, red. A. Żołnier-ski, PARP, Warszawa 2009.

Wśród przedsiębiorstw prowadzących pełną księgowość najwyższe przychody netto ze sprzedaży w przeliczeniu na podmiot osiągnęły firmy z sekcji „wytwarzanie i zaopatrywanie w energię, gaz i wodę”. W sektorze MŚP najwyższe przychody netto ze sprzedaży w przeliczeniu na podmiot osiągnęły firmy z sekcji „handel i naprawy”.

4. WYMIANA HANDLOWA

W 2007 r. w województwie podkarpackim było zarejestrowanych ponad 750 firm prowadzących działalność eksportową. Stanowi to ok. 10% przedsiębiorstw w regionie zatrudniających powyżej 9 osób. Najwięcej eksporterów znajdowało się w grupie małych przedsiębiorstw (340 podmiotów). Z drugiej strony w małych przedsiębiorstwach udział sprzedaży eksportowej w przychodach ogółem był bardzo niski i wyniósł zaledwie 8%, podczas gdy średnio w województwie sprzedaż eksportowa stanowiła 21% przychodów ogółem.

W województwie działała mniejsza liczba firm importujących (574). Najwięcej firm importujących było w grupie średnich przedsiębiorców – 240. Największą wartość zakupów z importu miały firmy duże (4,9 mld zł), a najmniejszą firmy małe (niecałe 900 mln zł)⁶. Ze-stawienie tych danych znajduje się w poniższej tabeli.

Tabela 5. Wymiana handlowa według liczby pracowników

Podkarpackie	Ogółem	10-49	50-249	>249
Liczba firm eksportowych	756	340	306	110
Udział sprzedaży eksportowej w przychodach ogółem	0,21	0,08	0,13	0,32
Liczba firm importujących	574	227	240	107
Wartość zakupów z importu w mln zł	7299,84	898,5	1530,31	4871,03

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, red. A. Żołnier-ski, PARP, Warszawa 2009.

⁶ Tamże, s. 186.

Firmy eksportowe dominowały w sekcjach „przetwórstwo przemysłowe” oraz „handel i naprawy”. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku firm-importerów.

5. SPECYFIKA PRZEDSIĘBIORSTW AKTYWNYCH

W 2007 r. w województwie funkcjonowało prawie 70 tys. aktywnych przedsiębiorstw (tabela 6), tj. 48% wszystkich zarejestrowanych w regionie. Aktywne przedsiębiorstwa podkarpackie stanowiły niecałe 4% aktywnych podmiotów w kraju. W stosunku do 2006 r. liczba pracujących w przedsiębiorstwach aktywnych w regionie wzrosła o ok. 20 tys. osób (wzrost ok. 6%). Najwięcej pracujących zanotowano w grupie mikroprzedsiębiorstw (38%), a następnie w dużych przedsiębiorstwach (29%).

Przychody przeciętnego przedsiębiorstwa w regionie wyniosły ponad 1,2 mln zł. Stanowi to ok. 76% średniej krajowej. Jedynie w przypadku mikroprzedsiębiorstw przychody na jeden podmiot przekroczyły średnią krajową o 5%. W porównaniu z 2006 r. struktura przychodów w regionie nie zmieniła się znacząco. Nadal największą wartość przychodów osiągają mikroprzedsiębiorstwa, a najmniejszą – przedsiębiorstwa małe.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto stanowiło 79% średniej krajowej i wyniosło 2 162 zł. Największe różnice w odniesieniu do średniej dla kraju można było zauważyć w przypadku przedsiębiorstw średniej wielkości (77% średniej krajowej), a najmniejsze w przedsiębiorstwach mikro i dużych (po 81% średniej krajowej). Najwyższe przeciętne wynagrodzenie brutto osiągnięto w przedsiębiorstwach dużych. Było ono ponad dwukrotnie wyższe niż w mikroprzedsiębiorstwach.

Tabela 6. Przedsiębiorstwa aktywne według liczby pracowników

Podkarpackie	Ogółem	0–9	10–49	50–249	> 249
Liczba aktywnych przedsiębiorstw	69 770	66 833	2 107	666	164
Udział regionu w Polsce (%)	3,93	3,90	4,66	4,31	5,05
Struktura pracujących (%)	liczba: 366 361	38	13	20	29
Przychody na podmiot w mln zł	1,23	0,40	6,36	28,84	161,44
Struktura przychodów (%)	100,00	31,68	15,51	22,21	30,61
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w zł	2 162	1 254	1 549*	2 193	2 722
Inwestycje na przedsiębiorstwo w tys. zł	62	13	277	1 657	10 719
Inwestycje na pracującego w przedsiębiorstwie w tys. zł	11,71	6,02	12,24	15,36	16,53

* dotyczy przedsiębiorstw zatrudniających od 0 do 49 osób

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007 – 2008, red. A. Żołnierski, PARP, Warszawa 2009.

Średnia wartość inwestycji przeprowadzonych na przedsiębiorstwo w województwie w 2007 r. wyniosła 62 tys. zł i stanowiła jedynie 76% średniej krajowej dla tego wskaźnika. Jedynie inwestycje przypadające na przedsiębiorstwo w grupie mikroprzedsiębiorstw przewyższały średnią krajową o 18% i wyniosły 13 tys. zł. Najsłabszy wynik osiągnęły w tym zakresie

przedsiębiorstwa średniej wielkości, których inwestycje na poziomie 1,6 mln zł na podmiot stanowiły 74% średniej krajowej.

6. WPLYWY PODATKOWE DO PODKARPACKICH URZĘDÓW SKARBOWYCH

Istotnym wskaźnikiem, dzięki któremu możemy wiele powiedzieć o sytuacji ekonomicznej na Podkarpaciu, są dochody urzędów skarbowych. Według stanu z 31 grudnia 2009 r. podkarpackie urzędy skarbowe zrealizowały dochody w wysokości 3 842 071 739 zł, co stanowiło 103,2% dochodów zrealizowanych w roku poprzednim.

Struktura wpływów oraz wartościowe wykonanie dochodów w poszczególnych rodzajach należności kształtowały się następująco:

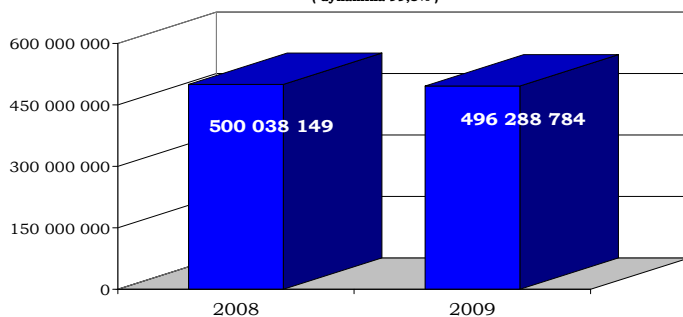
Tabela 7. Dochody podkarpackich urzędów skarbowych (w złotych)

Lp.	Rodzaj należności	Struktura wpłat (stan na 31 XII)		Wpływy (stan na 31 XII)		
		2008	2009	2008	2009	2009/2008
1.	Pod. dochodowy od os. fizycznych	50,8%	46,1%	1 892 412 133	1 769 257 336	93,5%
2.	Pod. od towarów i usług	33,0%	38,7%	1 227 109 789	1 487 291 137	121,2%
3.	Pod. dochodowy od os. prawnych	13,4%	12,9%	500 038 149	496 288 784	99,3%
4.	Pozostałe	2,8%	2,3%	103 076 306	89 234 482	86,6%
Razem		100,0%	100,0%	3 722 636 377	3 842 071 739	103,2%

Źródło: Dane Izby Skarbowej w Rzeszowie.

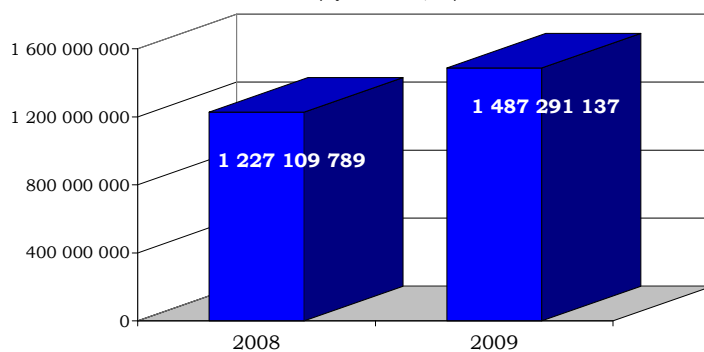
W 2009 r. najważniejszym źródłem dochodów był podatek dochodowy od osób fizycznych, jednak w zakresie struktury nastąpiło jego zmniejszenie o 4,7 punktu procentowego. Także w podatku dochodowym od osób prawnych oraz w pozostałych podatkach nastąpiło zmniejszenie w zakresie struktury o 0,5 punktu procentowego. Natomiast w podatku od towarów i usług w zakresie struktury nastąpił wzrost o 5,7 punktu procentowego.

Realizacja dochodów w podatku dochodowym od osób prawnych
(dynamika 99,3%)

Według stanu z 31 grudnia 2009 r. nastąpił spadek dochodów z podatku dochodowego od osób prawnych o 3 749 365 zł, tj. o 0,7%.

Realizacja dochodów w podatku od towarów i usług
(dynamika 121,2%)

Według stanu z 31 grudnia 2009 r. nastąpił wzrost dochodów z podatku od towarów i usług o 260 181 348 zł, tj. o 21,2%.

Według stanu z 31 grudnia 2009 r. najwyższe dochody ogółem wystąpiły w Podkarpackim Urzędzie Skarbowym w Rzeszowie oraz w Pierwszym i w Drugim Urzędzie Skarbowym w Rzeszowie, zaś najniższe – w Urzędzie Skarbowym w Ustrzykach Dolnych, w Urzędzie Skarbowym w Lesku oraz w Urzędzie Skarbowym w Lubaczowie.

Tabela 8. Realizacja dochodów z podatku dochodowego od osób prawnych i z podatku od towarów i usług według branż

Podatek dochodowy od osób prawnych						
Sekcja branży	Należności			Wpływy		
	2008	2009	Dyna- mika	2008	2009	Dyna- mika
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	496 809,69	673 647,26	135,6%	495 584,15	670 794,84	135,4%
Górnictwo i wydobywanie	10 412 372,00	6 985 511,00	67,1%	11 335 118,00	6 985 511,00	61,6%
Przetwórstwo przemysłowe	223 671 202,68	207 900 619,24	92,9%	220 926 638,79	207 242 235,11	93,8%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	23 985 096,39	4 729 066,60	19,7%	23 933 273,00	4 687 993,81	19,6%
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	5 302 360,40	6 189 071,92	116,7%	5 293 581,20	6 198 118,96	117,1%
Budownictwo	40 482 053,71	44 804 624,26	110,7%	40 124 505,23	42 047 659,01	104,8%
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, w tym motocykli	89 467 242,85	87 999 579,88	98,4%	84 094 698,94	83 121 024,79	98,8%
Transport i gospodarka magazynowa	7 348 630,35	5 438 032,57	74,0%	7 761 435,19	5 379 261,31	69,3%
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	665 886,23	898 107,72	134,9%	658 265,23	891 956,72	135,5%
Informacja i komunikacja	41 693 043,76	75 833 930,55	181,9%	43 050 345,24	75 815 956,35	176,1%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	13 850 024,22	22 026 078,53	159,0%	13 828 345,22	22 004 418,73	159,1%
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	9 566 015,67	11 943 909,02	124,9%	9 564 086,16	10 839 522,79	113,3%
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	26 375 893,27	14 659 437,80	55,6%	26 372 145,87	14 455 548,87	54,8%
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	5 324 170,57	3 024 767,41	56,8%	5 326 067,67	2 798 717,11	52,5%
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	43 995,10	35 248,00	80,1%	43 995,10	35 248,00	80,1%

Edukacja	619 212,40	451 976,81	73,0%	623 923,40	451 712,81	72,4%
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	2 815 602,45	4 375 633,93	155,4%	2 819 210,30	4 377 066,71	155,3%
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	73 530,00	192 373,00	261,6%	73 523,80	192 383,00	261,7%
Pozostała działalność usługowa	490 329,24	616 075,25	125,6%	489 966,14	607 079,35	123,9%
Nieokreślona	3 269 453,27	7 669 062,09	234,6%	3 223 440,63	7 486 575,06	232,3%
Razem	505 952 924,25	506 446 752,84	100,1%	500 038 149,26	496 288 784,33	99,3%

Źródło: Dane Izby Skarbowej w Rzeszowie.

W 2009 r. nastąpił spadek wpływów ogółem z podatku dochodowego od osób prawnych o 3 749 365 zł, tj. o 0,7%.

W podatku dochodowym od osób prawnych według stanu z 31 grudnia 2009 r. najwyższe wpływy zanotowano w następujących branżach:

- przetwórstwo przemysłowe 207 242 235 zł,
- handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych w tym motocykli – 83 121 025 zł,
- informacja i komunikacja – 75 815 956 zł,
- budownictwo – 42 047 659 zł,
- działalność finansowa i ubezpieczeniowa – 22 004 419 zł.

Najwyższa dynamika wystąpiła w branży „działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją” i wyniosła 261,7%, zaś najniższa – w branży „wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych”, gdzie wyniosła 19,6%. W branży tej dochody zmniejszyły się aż o 19 245 279 zł.

Tabela 9. Podatek od towarów i usług

Podatek od towarów i usług						
Sekcja branży	Należności			Wpływy		
	2008	2009	Dynamika	2008	2009	Dynamika
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	35 029 318,61	31 967 513,77	91,3%	36 376 041,18	33 103 294,68	91,0%
Górnictwo i wydobywanie	42 981 747,34	43 254 781,05	100,6%	42 875 472,81	43 120 574,98	100,6%
Przetwórstwo przemysłowe	20 141 123,59	332 544 206,57	1651,1%	67 788 438,07	344 170 661,91	507,7%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klima-	110 869 863,41	97 922 795,40	88,3%	114 656 530,65	99 226 724,84	86,5%

tyzacyjnych						
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	-18 895 391,20	-7 031 622,40	—	-15 220 083,31	-7 585 887,50	—
Budownictwo	151 209 200,37	208 688 725,58	138,0%	147 122 923,80	204 536 441,81	139,0%
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, w tym motocykli	540 683 070,58	443 355 793,77	82,0%	518 480 743,94	417 976 709,05	80,6%
Transport i gospodarka magazynowa	9 272 973,39	-10 927 500,04	—	11 192 686,28	-10 253 145,14	—
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	3 396 800,83	-5 884 933,41	—	3 925 033,10	-4 504 862,48	—
Informacja i komunikacja	111 192 002,08	134 478 081,56	120,9%	110 638 070,85	134 062 424,51	121,2%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	2 164 150,41	339 283,93	15,7%	1 842 901,44	-11 126,55	—
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	13 741 110,26	10 312 632,08	75,0%	14 096 535,58	9 402 329,00	66,7%
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	148 663 455,63	146 811 567,39	98,8%	144 893 334,60	143 376 850,68	99,0%
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	760 760,43	47 148 956,11	6197,6%	2 393 381,81	44 879 981,33	1875,2 %
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	6 193 416,79	27 386 006,75	442,2%	8 958 117,77	29 539 001,35	329,8%
Edukacja	4 255 522,04	4 553 674,30	107,0%	4 217 473,71	4 471 540,62	106,0%
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	5 974 604,70	7 136 057,38	119,4%	5 975 476,30	7 240 432,16	121,2%
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	-6 101 045,56	-4 804 616,77	—	-6 821 503,19	-5 183 707,52	—
Pozostała działalność usługowa	7 726 777,32	5 713 414,96	73,9%	7 354 057,02	6 048 184,24	82,2%
Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	-152 863,00	-69 056,00	—	-114 940,00	-63 492,00	—
Nieokreślona	36 791 694,58	24 503 741,95	66,6%	6 479 096,52	-6 261 793,42	—
Razem	1 225 898 292,60	1 537 399 503,93	125,4%	1 227 109 788,93	1 487 291 136,55	121,2%

Źródło: Dane Izby Skarbowej w Rzeszowie.

W 2009 r. nastąpił wzrost dochodów w podatku od towarów i usług o 260 181 348 zł, tj. o 21,2%. W podatku od towarów i usług wg stanu z 31 grudnia 2009 r. najwyższe wpływy zanotowano w następujących branżach:

- handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, w tym motocykli – 417 976 709 zł,
- przetwórstwo przemysłowe – 344 170 662 zł,
- budownictwo – 204 536 442 zł,
- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 143 376 851 zł,
- informacja i komunikacja – 134 062 425 zł.

W siedmiu branżach zwroty podatku były wyższe niż wpłaty. Natomiast najwyższa dynamika wystąpiła w branży „działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca”, gdzie wyniosła 1 875,2%. Największy spadek wpływów w ujęciu wartościowym wystąpił w branży „handel hurtowy i detaliczny” i wynosił 100 504 035 zł.

Tabela 10. Podatek dochodowy od osób prawnych oraz podatek od towarów i usług

Sekcja branży	Podatek dochodowy od osób prawnych	Podatek od towarów i usług
	Struktura wpływów	Struktura wpływów
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	0,1%	2,1%
Górnictwo i wydobywanie	1,4%	2,8%
Przetwórstwo przemysłowe	41,8%	22,5%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0,9%	6,6%
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1,3%	wpływy ujemne
Budownictwo	8,5%	13,7%
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, w tym motocykli	16,7%	27,5%
Transport i gospodarka magazynowa	1,1%	wpływy ujemne
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	0,2%	wpływy ujemne
Informacja i komunikacja	15,3%	8,9%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	4,4%	wpływy ujemne
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2,2%	0,5%
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	2,9%	9,7%
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	0,6%	2,9%
Administracja publiczna i obrona narodowa;	0,0%	1,9%

obowiązkowe zabezpieczenia społeczne		
Edukacja	0,1%	0,2%
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	0,9%	0,4%
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	0,0%	wpływy ujemne
Pozostała działalność usługowa	0,1%	0,3%
Gospodarstwa dom. zatrudniające pracowników; gospodarstwa dom. produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	—	wpływy ujemne
Nieokreślona	1,5%	wpływy ujemne
Razem	100,0%	100,0%

Źródło: Dane Izby Skarbowej w Rzeszowie.

W podatku dochodowym od osób prawnych najwyższy udział procentowy we wpływach ogółem w wysokości 41,8%, zanotowano w branży „przetwórstwo przemysłowe”, natomiast w podatku od towarów i usług – w branży „handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, w tym motocykli” (27,5%).

7. PODSUMOWANIE

Rozwój przedsiębiorczości uwarunkowany jest przede wszystkim aktywnością małych i średnich przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa te charakteryzuje jednak zwiększone ryzyko gospodarcze, czego miernikiem jest liczba likwidowanych i nowo powstających przedsiębiorstw. Odsetki nowo zarejestrowanych oraz zlikwidowanych małych i średnich przedsiębiorstw w ogólnej liczbie odpowiednio nowo powstałych i likwidowanych przedsiębiorstw są ciągle znaczne. Świadczy to o wysokiej rotacji przedsiębiorstw w tej klasie, a jednocześnie o ich większej zdolności do dostosowania się do zmieniających się warunków na rynku. Działalność tych przedsiębiorstw napotyka na szereg barier rozwojowych, wśród których najistotniejszymi są bariery rynkowe, finansowe, wynikające z polityki państwa, prawne i informacyjne. Dodatkowymi ograniczeniami rozwoju MŚP były: pogorszenie koniunktury wewnętrznej, wciąż odczuwane skutki kryzysu, spadek dochodów przedsiębiorstw oraz niechęć niektórych grup społecznych do podejmowania pracy w niewielkich prywatnych firmach. Sytuacja ekonomiczna podkarpackich przedsiębiorstw przekłada się bezpośrednio na poziom wpływów podatkowych, a ostatecznie na stan budżetu państwa.

LITERATURA

- [1] A. Rogut, *Małe i średnie przedsiębiorstwa w integracji ekonomicznej. Doświadczenia Unii Europejskiej. Lekcja dla Polski*, Łódź 2002, s. 98, 206.
- [2] *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, red. A. Żołnierski, PARP, Warszawa 2009.

DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES SECTOR IN THE CONTEXT OF PODKARPACIE REGION'S ECONOMIC SITUATION

The Podkarpackie Region belongs to the underdeveloped regions with regard to the level and efficiency of development, infrastructure intensity and life level. The number of economic entities per 1000 inhabitants is relatively low. There are gaps in the scope of technical, social and economic infrastructure. The Podkarpackie belongs to the regions of poor investment attractiveness. The additional restrictions of the SME development were: decreasing of internal economic situation, still noticeable effects of crisis, decline of companies' profits and unwillingness of some social groups to accept jobs in small private enterprises.

The Podkarpackie Region is situated at the last place in rankings of SME's participation in total number of companies per 1000 registered in National Official Business Register REGON, in number of newly founded companies and joint ventures. Only in ranking of number of liquidated companies the Podkarpackie has taken second place with result of 4,55 closed companies per 1000 inhabitants. It shows a high movement of enterprises in this class and at the same time their higher capacity of adapting to changing conditions on the market. The current situation shows that in the scope of entrepreneurship development there are crucial barriers of development but also significant potential.